

Інформаційна довідка
щодо особливостей функціонування статистичних органів/служб у
держав-членах Європейського Союзу
(Розділ 18 «Статистика»)*

***Анотація.** Розглянуто значення офіційної статистики як інструмента підтримки політичного, економічного й соціального управління на рівні Європейського Союзу та його держав-членів. Проаналізовано нормативно-правові засади функціонування Європейської статистичної системи. Окрема увага приділена критеріям якості статистики, ролі Євростату та національних статистичних інституцій. Оцінено прогрес України в гармонізації національної статистичної системи з вимогами ЄС, зокрема впровадження нових методологій, оновлення класифікацій, розвиток законодавства в цій сфері та виклики, спричинені воєнним станом. Зроблено висновки щодо подальших кроків, необхідних для посилення інституційної спроможності та інтеграції України в Європейську статистичну систему.*

***Ключові слова:** офіційна статистика, Європейський Союз, Європейська статистична система, Євростат, європейська інтеграція.*

Вступ. Офіційна статистика є «невід’ємним елементом інформаційної системи демократичного суспільства, що забезпечує уряд, економіку та громадськість даними про економічну, демографічну, соціальну й екологічну ситуацію»¹. Як суспільне благо, вона розробляється, виробляється і розповсюджується національними статистичними органами та міжнародними організаціями. Офіційна європейська статистика охоплює сам Європейський Союз (далі – ЄС), його держави-члени та держави-члени Європейської асоціації вільної торгівлі (далі – ЄАВТ).

Високоякісна європейська статистика важлива для того, щоб допомогти політикам розробляти й контролювати економічну, демографічну, соціальну та екологічну політики, спрямовані на зростання і сталий розвиток. Вона також має вирішальне значення для збору та розподілу коштів ЄС і необхідна для бізнесу, дослідників і широкої громадськості. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що існує нагальна потреба в даних майже в режимі реального часу, які надаються швидкими, гнучкими і більш скоординованими статистичними системами².

Основна частина. Європейська статистика розробляється, виробляється та розповсюджується державами-членами ЄС на основі принципів та критеріїв, визначених у *Регламенті Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 223/2009 від 11 березня 2009 року про європейську статистику та*

¹ United Nations’ Economic and Social Council, Resolution adopted by the Economic and Social Council on 24 July 2013: 2013/21 - Fundamental Principles of Official Statistics. 2013. URL: <https://unstats.un.org/unsd/dnss/gp/fp-rev2013-e.pdf>

² COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. Website of the European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

про скасування Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС, Євратом) № 1101/2008 про передачу даних, що підлягають статистичній конфіденційності, Статистичному офісу Європейських Співтовариств, Регламенту Ради (ЄС) № 322/97 про статистику Співтовариства та Рішення Ради 89/382/ЄЕС, Євратом про створення Комітету зі статистичних програм Європейських Співтовариств (далі – Регламент про статистику)³. У Регламенті передбачено загальні правила щодо методології, виробництва та розповсюдження статистичної інформації, які надалі конкретизуються в галузевому законодавстві держав-членів (див. Табл. 1)⁴.

Таблиця 1

Критерії якості статистичних даних	Опис
Актуальність	Статистика відповідає поточним і потенційним потребам користувачів.
Точність	Близькість оцінок до невідомих справжніх значень.
Зіставлення	Вимірювання впливу відмінностей у застосовуваних статистичних концепціях, інструментах вимірювання та процедурах, коли статистичні дані порівнюються між географічними областями, галузями тощо.
Узгодженість	Дані мають легко поєднуватися різними способами та для різних цілей.
Своєчасність	Період між доступністю інформації та подією чи явищем, які вона описує, не має бути занадто довгим.
Пунктуальність	Мінімальна затримка публікації даних.
Доступність і зрозумілість	Користувачі можуть легко отримувати, використовувати та інтерпретувати опубліковані дані.

Водночас у *Договорі про функціонування ЄС* зазначено, що виробництво статистичних даних «має відповідати принципам неупередженості, надійності, об'єктивності, наукової незалежності, економічної ефективності та статистичної конфіденційності; воно не повинно призводити до надмірного тягаря для економічних операторів»⁵.

Регламент про статистику встановлює, що Європейська статистична система (далі – ЄСС) є партнерством між Євростатом (Eurostat) і національними статистичними органами/службами (НСО) та іншими національними органами, відповідальними в кожній державі-члені за

³ Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 223/2009 від 11 березня 2009 року про європейську статистику та про скасування Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС, Євратом) № 1101/2008 про передачу даних, що підлягають статистичній конфіденційності, Статистичному офісу Європейських Співтовариств, Регламенту Ради (ЄС) № 322/97 про статистику Співтовариства та Рішення Ради 89/382/ЄЕС, Євратом про створення Комітету зі статистичних програм Європейських Співтовариств. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_030-09#Text

⁴ European statistics. Potential to further improve quality. Website of the European Court of Auditors. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/european-statistics-26-2022/en/>

⁵ Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

розробку, виробництво та розповсюдження європейської статистики. Партнерство також включає статистичні органи держав-членів ЄАВТ. Регламент визначає, як має бути організована ЄСС, окреслює основні обов'язки її партнерів і забезпечує основу для розробки, виробництва та розповсюдження європейської статистики на основі спільних принципів. Він також забезпечує правову основу для підготовки Європейських статистичних програм (далі – ЄСП), які визначають основні сфери та цілі розробки, виробництва та розповсюдження європейської статистики на період, що відповідає багаторічній фінансовій перспективі⁶.

Фінансування ЄСП відображено на Рис. 1⁷.

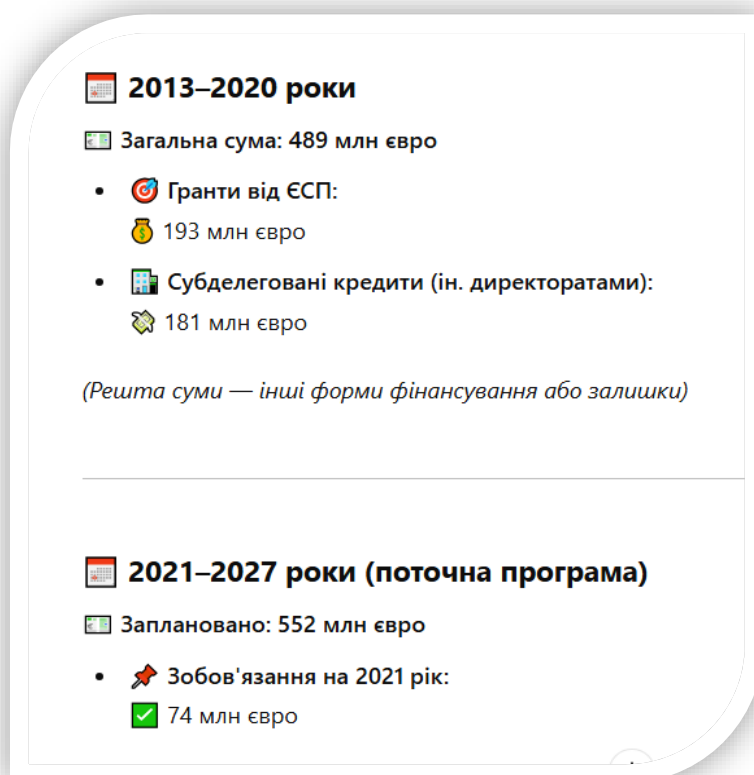

Рис. 1.

Положення Регламенту про статистику деталізуються в *Кодексі практики європейської статистики*, метою якого є забезпечення довіри громадськості до європейської статистики⁸. Він визначає 16 ключових принципів для інституційного середовища, в якому функціонують статистичні органи ЄС та НСО, а також для статистичних процесів і результатів. Він також включає набір із 84 індикаторів найкращих практик і стандартів для кожного

⁶ European statistics. Potential to further improve quality. *Website of the European Court of Auditors*. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/european-statistics-26-2022/en/>

⁷ European statistics. Potential to further improve quality. *Website of the European Court of Auditors*. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/european-statistics-26-2022/en/>

⁸ European Statistics Code of Practice. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/quality/european-quality-standards/european-statistics-code-of-practice>

із 16 принципів. Ці принципи та індикатори є основою для аналізу виконання Кодексу, що сприяє підвищенню прозорості ЄСС (див. Табл. 2.).

Таблиця 2

Професійна незалежність	Професійна незалежність статистичних органів від інших політичних, регуляторних або адміністративних органів, а також від операторів приватного сектору, що забезпечує довіру до європейської статистики.
Координація та співпраця	Національні статистичні інститути та Евростат забезпечують координацію всієї діяльності з розробки, виробництва та розповсюдження європейської статистики на рівні національної статистичної системи та ЄСС відповідно. Статистичні органи активно співпрацюють у рамках партнерства Європейської статистичної системи з метою забезпечення розробки, виробництва та розповсюдження європейської статистики.
Мандат на збір даних та доступ до даних	Статистичні органи мають чіткий юридичний мандат на збір та доступ до інформації з різних джерел даних для цілей європейської статистики. Державні органи, підприємства та домогосподарства, а також громадськість у цілому можуть бути зобов'язані законом надати доступ до даних для європейської статистики на вимогу статистичних органів.
Достатність ресурсів	Ресурси, доступні статистичним органам, є достатніми для того, щоб відповідати вимогам європейської статистики.
Якість	Статистичні органи віддані принципам якості. Вони систематично й регулярно визначають сильні та слабкі сторони для постійного покращення якості процесів та продукції.
Статистична конфіденційність і захист даних	Конфіденційність постачальників даних та наданої ними інформації, її використання лише в статистичних цілях та безпека даних є абсолютно гарантованими.
Неупередженість та об'єктивність	Статистичні органи розробляють, виробляють і розповсюджують європейську статистику з дотриманням наукової незалежності, об'єктивно, професійно і прозоро, із рівним ставленням до всіх користувачів.
Належна методологія	В основі статистики якості лежить обґрунтована методологія. Для цього потрібні відповідні інструменти, процедури та досвід.

Відповідні статистичні процедури	В основі якісної статистики лежать відповідні статистичні процедури, які застосовуються в усіх статистичних процесах.
Відсутність надмірного навантаження на респондентів	Навантаження на респондентів є пропорційним потребам користувачів і не є надмірним для респондентів. Органи статистики здійснюють моніторинг навантаження на респондентів і встановлюють цілі щодо його зменшення з часом.
Економічна ефективність	Ресурси використовуються ефективно.
Актуальність	Європейська статистика відповідає потребам користувачів.
Точність і надійність	Європейська статистика точно і достовірно відображає реальність.
Своєчасність і пунктуальність	Європейська статистика публікується своєчасно та пунктуально.
Єдність і зіставність	Європейська статистика є узгодженою між собою в часі та зіставною між регіонами та державами; існує можливість об'єднувати та спільно використовувати різні дані з різних джерел інформації.
Доступність і зрозумілість	Європейська статистика публікується у чіткій та зрозумілій формі, у відповідний та зручний спосіб, є доступною та неупередженою, із супровідними метаданими та інструкціями.

Оцінка Європейською Комісією досягнутого Україною прогресу в проведенні реформ на шляху до членства в ЄС.

Що стосується статистичної інфраструктури, то у вересні 2023 року Україна створила Національну раду статистики як консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України з координаційною роллю, але вона функціонує ще не повною мірою. Україна ухвалила законодавство для приведення у відповідність до європейських стандартів та інтеграції принципів Кодексу практики європейської статистики, а також затвердила Програму розвитку офіційної статистики до 2028 року. Інституційна база статистики та адміністративна спроможність задіяних установ потребують подальшого зміцнення, а координуюча роль Державної служби статистики України має бути посилена.

Державна служба статистики України ухвалила Комунікаційну стратегію, розробила стандартний звіт про якість таблиць державних статистичних спостережень та опублікувала його на своєму вебсайті. Крім того, Служба запровадила Єдину інтегровану структуру метаданих для звітування про якість державних статистичних спостережень відповідно до

законодавства ЄС. Оприлюднення деяких даних для міжнародних порівнянь залишається невирішеним через воєнний стан⁹.

Щодо класифікацій та реєстрів, Україна затвердила оновлену версію Номенклатури промислової продукції на основі PRODCOM 2023. Україна також привела свою класифікацію статистичних регіонів у відповідність до приписів асquis ЄС щодо створення спільної класифікації територіальних одиниць для статистики. Збір макроекономічної статистики та статистики державних фінансів залишається порушеним через воєнний стан.

Україна розпочала складання квартальної фінансової звітності. Із березня 2024 року публікуються дані щомісячного й щоквартального платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції в євро та гривні.

Україна вдосконалила методологію розрахунку показників демографічної статистики, затвердила порядок класифікації відходів та національний перелік відходів відповідно до асquis ЄС, а також прийняла методологію розрахунку викидів парникових газів відповідно до асquis ЄС, на основі якої було опубліковано звітність про викиди в атмосферу за 2021 рік. Водночас очікується значний прогрес у сферах статистики бізнесу, торгівлі, соціальної галузі, сільського господарства, транспорту, енергетики та довкілля.

Висновки. ЄСС є високоструктурованим партнерством, в якому беруть участь Євростат і національні статистичні органи держав-членів ЄС та ЄАВТ. Її діяльність регулюється Регламентом про статистику та визначається положеннями Кодексу практики європейської статистики, що окреслює високі стандарти методології, захисту даних, своєчасності та доступності статистичної інформації в усіх державах-членах ЄС.

Гармонізація Україною національного законодавства з асquis ЄС демонструє поступову адаптацію до європейських вимог. Так, затверджено Програму розвитку офіційної статистики до 2028 року, впроваджено Єдину інтегровану структуру метаданих та ухвалення нових класифікацій. Водночас значна частина нормативно-правової бази залишається частково узгодженою з законодавством ЄС, а адміністративна спроможність статистичних органів потребує подальшого зміцнення. Воєнний стан також створює суттєві виклики для забезпечення повноцінного збору та оприлюднення статистичних даних.

Таким чином, подальший прогрес у гармонізації статистичної системи України з європейськими стандартами потребує:

- посилення інституційної спроможності Державної служби статистики України;

- розширення сфер статистичного охоплення відповідно до асquis ЄС;

- забезпечення стабільного та якісного збору даних навіть у кризових умовах;

- активної участі в партнерстві ЄСС задля посилення координації та взаємного навчання.

⁹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2024 Report. Website of the European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

Ці кроки є необхідними як для ефективної інтеграції в статистичну систему ЄС, так і для забезпечення надійної інформаційної підтримки політик сталого розвитку в Україні.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*